

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET
NIKŠIĆ

UNIVERZITET CRNE GORE FILOLOŠKI FAKULTET			
Primljeno: 30. 05. 2023.			
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
03	1181		

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Odlukom Filološkog fakulteta na sjednici Vijeća održanoj 6. 12. 2021. godine, imenovana je Komisija za ocjenu master rada pod nazivom *Postupak karnevalizacije u djelima Majstor i Margarita Mihaila A. Bulgakova i Ljudi sa četiri prsta Miodraga Bulatovića*, kandidatkinje Ivane Lakićević, broj indeksa 4/20, Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, smjer – nauka književnosti, u sljedećem sastavu: doc.dr Olga Vojičić-Komatina, prof.dr Vesna Vukićević-Janković i doc.dr Jelena Knežević.

IZVJEŠTAJ O OCJENI MASTER RADA

Kandidatkinja Ivana Lakićević napisala je master rad pod nazivom *Postupak karnevalizacije u djelima Majstor i Margarita Mihaila A. Bulgakova i Ljudi sa četiri prsta Miodraga Bulatovića* na osamdeset i jednu stranu standardnog formata. Sagledan u tehničkoj i sadržinskoj propoziciji, rad realizuje neophodne koordinate koje su propisane za ovaj vid istraživačkog zadatka. U sažetku napisanom na crnogorskom i engleskom jeziku, kao uvertirnoj komponenti rada, upućuje se na elementarne ciljeve, predmete i motive istraživanja koji se ukupno i lajtmotivski odnose na postupak karnevalizacije u djelima dvojice književnika čiji su romani inovativno strukturirani i ostvaruju navedeni postupak preuzet iz kulture karnevala i transponovan u književnost.

U uvodnom poglavlju naslovljenom *Karnevalizacija u književnosti – porijeklo i razlozi karnevalskog postupka*, kandidatkinja se detaljno osvrnula na porijeklo književnog postupka koji je karnevalizovan, a koji upodobljuju Mihail Bulgakov i Miodrag Bulatović. Razmatrajući kulturološko porijeklo i društveno-istorijske okvire nastajanja karnevala kao velike kolektivne svetkovine, kandidatkinja je iznijela da se karneval počeo razvijati na granici srednjovjekovne i kulture humanizma i to pod dozvolom vrhunskog klera crkve koji je dozvolio njegovo kontinuirano trajanje znajući da opadaju vladajuće duhovne strukture moći te da se plebsu mora omogućiti neka vrsta performativnosti. Dakle, srednjovjekovna implozija svih senzibilnosti i svih stvaralačkih vrsta energije, pa čak i smijeha, u jednom kulminativnom momentu morala je biti zamijenjena eksplozijom raznovrsnih emocionalnih stanja koja se ekstenzivno predstavila kroz karneval, igru, pjesmu, te dominantno kroz masku kao priliku izigravanja drugosti zarad zabave, društvene kritike ili ironijske igre. Detronizacija društvenih uređenja i sakralnih ustrojstava odvijala se kroz jednu takvu vrstu parabolizacije i sasvim je jasno da je crkva to kasnije i identifikovala i veoma često i zabranjivala. No, kako kandidatkinja primjećuje, iz društva i sa uličnih trgova, karneval se prenosi u literaturu i tako se transfiguriše kroz polivalentnost značenja. Funkcija je i u pisanoj umjetnosti istovjetna prvobitnoj namjeni – groteskno valorizovanje stvarnosti određenog vremena.

Smatrajući da je naracija dvaju izabranih pisaca pregnantna tragifarsičnošću izraza, te da čitaoca u potpunosti izvodi iz tradicionalnog i očekivanog uzusa koji može pružiti neki angažovani tekst, kandidatkinja Ivana Lakićević odlučuje da uporedi ove dvije raskošne literarnosti na način što

analizira konstitutivne elemente književnog djela mjereći element karnevalizacije i markirajući njegovu tehniku i značenje, a potom dešifrujući polisemične simbole u oba postupka i oba romana, i to kroz književno-teorijske, ali i kulturoške i filozofske obrasce. Odjeljak koji nosi naslov *Majstor i Margarita* u potpoglavljima *Mihail Bulgakov – karnevalske konfiguracije u doba socijalizma, Karnevalski postupak i njeni uzroci i Karnevalski hronotop*, linearno-kauzalno donosi presjek konstituisanja ovakve vrste literarnosti u sovjetskim političkim okolnostima, objašnjava matricu stvaranja i pisanja po socrealističkom poetičkom nalogu, ideološki profilisanom, te tumači i sintetizuje karnevalske hronotope eksterijernog i enterijernog tipa u službi sarkazma i desakralizacije. Lakićevićeva, između ostalog, poima da je ovakav postupak obračun sa svim društvenim nazadnostima i pronalazi ga u brojnim segmentima komponovanja stilskih obilježja romana. Analizirajući heterotopiju, dakle, postojanje različitih hronotopa, kandidatkinja se ne osvrće samo na evidentiranje spoljašnjih i kamernih spacijalnih jedinica, već ide šire, potom dublje, nalazeći uzročnost za egzistenciju dva historijska vremena koja se kompariraju i daju naizmjenice – vrijeme Isusa Hrista i Pontija Pilata i vrijeme kulminacije socijalizma u ruskoj metropoli. Na simboličkoj ravni, ova dva vremena i svakako i prostora, aktualizuju se kao inkarnacije zla jer su oba u pregnantnoj misiji uništavanja dobra. Pri tom, naglašava kandidatkinja, Pontije Pilat se uspostavlja i kao lik ili antijunak koji u datim vlastodržačkim okolnostima nije umio drugačije, pa je i njegova uloga kolorisana tragičkom ironijom i tragikom okolnosti, a sam socijalizam se kao ideja ne konotira kao dehumanizirajuća, već se njeni tumači, uživaoci i zavojevači otrgavaju altruizmu i zaboravljaju humanističke aspekte jednog lijevo orijentisanog pokreta ili ideologije.

U svrhu upoznavanja sa psihološkim karakteristikama likova i njihovim individualnostima, ali i kolektivnim arhetipskim obrascima, kandidatkinja je sistematično obrazložila njihovu funkcionalnost i narativno trajanje kroz poglavlja: *Učesnici karnevalske povorke – karnevalski likovi, Voland i njegova svita, Izdvojeni predstavnici moskovskog hronotopa, Majstor i Margarita i Pontije Pilat*. Koristeći formalističku, fenomenološku, semiotičku, arhetipsku, komparativnu i druge metodologije, Ivana Lakićević je tumačila konflikte likova sa sobom i drugima, njihove frazeološke i psihološke tačke gledišta koje su u koegzistenciji i sa vrijednosnim pozicijama o životu i ljudima. Takođe je napomenula, a potom i objasnila da metatekstualna komunikacija Bulgakovljevog teksta jeste i sama data kao prilog karnevalizaciji, te tako i posrednoj karakterizaciji junaka i antijunaka. Formiranje koncepta zla je u romanu dijahronijski vizualizovano, a i dramski komponovano, što ukazuje da posjeduje etape razvijanja, kako primjećuje kandidatkinja.

Nakon razmatranja primarnih strukturnih elemenata prvog romana, Ivana Lakićević vezuje koncepciju karnevalizacije i sa drugim romanom iz naslova i predmeta ovog istraživačkog rada, koji takođe otjelovljuje dimaniku zla kroz različite ere ljudskog trajanja, ponajviše kroz sedamdesete godine dvadesetog vijeka u kojima Jugosloveni postaju gastarbajteri u zapadnim kulturama, no bježeći od svoje domovine i njenig zla, u zapadnoj kulturi doživljavaju povampirenje, takođe domaćeg zla koje se nekažnjeno i nesputano razgranava. Zlo u ovom romanu počiva na političkoj i multikonfesionalnoj ravni i manifestuje se kroz sve sfere egzistencije novopridošlih Jugoslovena. Kandidatkinja disertabilno elaborira stav da Bulatović valorizuje strukturu modetnog romana, literarno oponirajući kulturnom nasljeđu, osobito fenomenu čojstva i junaštva, nudeći tako likove koji ne služe kao identifikacioni model čitaocu jer u njihovim postupcima ne postoji katartičnost. Poglavlja *Miodrag Bulatović – osporavanje tradicije posredstvom karnevalskih postulata i Groteskna karnevalska igra* upravo daju presjek karnevalske mikrostrukture ovog romana koji već naslovnom semantikom vrši određeno demaskiranje čovječnosti, naglašava Lakićevićeva. A sama poetika prostora se analizira kroz poglavlja - *Prostorne odrednice karnevalskog djelovanja, Visoravan i Smetlišće Gross-Lappen*. Ovdje se obraća pažnja na identifikaciju samog mjesta sa onima koji mu po opredjeljenju za zlo i antičovječnost i pripadaju, dakle, dolazi do identifikacije protagonista sa prostorom, čime hronotop dobija i svoje kulturološko značenje. No, demonsko opredmećenje svih vizija odvija se na visoravni koja je mučilište nevinih, stradalište dobra i konačno ishodište svih bestijalnosti. Kandidatkinja primjećuje hronotopski apsurd jer se za poziciju **gore, visine**, koja se, uz to, nalazi u prirodi, očekuje da bude pozicija dobra i spasenja, vezuju

pozitivne konotacije, no, do toga ovdje ne dolazi, čime se spasenje odlaže i anticipira novo zlo. Takava postavka je u potpunosti moguća u tekstualnoj entropiji sa ovolikom doze informativnosti, zaključila je kandidatkinja.

Poglavlje koje donosi komparativnu analizu književnih i stilskih postupaka Mihaila Bulgakova i Miodraga Bulatovića, nosi naslov *Bulatović i Bulgakov – karnevalizacija kao mehanizam za reflektovanje društvene stvarnosti*. U njemu se mozaički komlemenetarno izvodi sistematizacija dva kompleksna postupka. Navodimo da u svim poglavljima dolazi do poređenja ovih elemenata književnih djela u onoj mjeri u kojoj je potrebno za dokaz zone uporedivosti, no ponajviše u posljednja tri podnaslova jer se u njima induktivno interpretiraju sve mogućnosti karnevalskog teksta, na planu ideologija, filosofija, kulturnih nasljeđa itd.

U Zaključku istraživačkog rada se sumiraju sve estetske vrijednosti ovakve antiredundantne lektire kakva je roman *Majstor i Margarita*, kao i *Ljudi sa četiri prsta*.

Uzimajući u obzir da je kandidatkinja veoma predano i studiozna tumačila izuzetno relevantna pitanja postavljena u istraživačkim zadacima i ciljevima, motivisana idejom komparacije Bulgakova i Bulatovića koji su pripovjedački majstori karnevalske kompozicije, te da je u svim segmentima rada uspjelo raščlanila i potom sintetizovala teze rada, Komisija predlaže Vijeću Filološkog fakulteta da prihvati Izvještaj o radu kandidatkinje Ivane Lakićević i da se odobri javna odbrana rada.

U Nikšiću, 10. 5. 2023. godine

Doc.dr Olga Vojičić-Komatina

Prof.dr Vesna Vukićević-Janković

Doc.dr Jelena Knežević